

Cantatedienst op 21 april 2024
Jubilate, de vierde zondag van Pasen
Grote of Martinikerk Doesburg

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen, BWV 12

Toelichting cantate 'Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen', BWV 12

Bach schreef zijn cantate 'Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen' kort nadat hij in 1714 aan het hof van Weimar tot concertmeester was benoemd. De cantate schreef hij voor de derde zondag na Pasen, dat is nu precies driehonderd jaar geleden op 22 april 1714. De zondag waarop het Bachensemble deze cantate uitvoert is ook de derde zondag van Pasen. Deze zondag draagt de naam 'Jubilate' ('Jubel!'), het eerste woord van de introïtus van deze zondag uit Psalm 66. Een jubileum op Jubilate!

Een zondag met een feestelijke naam en dan een titel van de cantate vol treurnis. Is dat geen tegenstelling? Dat deze zondag die naam draagt betekent niet dat de liturgie een en al gejubel en gejuich is. De tekst van het openingskoor is ingegeven door het evangelie van deze zondag: 'Je zult huilen en weeklagen, terwijl de wereld blij zal zijn' (Johannes 16,20).

De cantate opent met een Sinfonia, een instrumentale inleiding, waarin de hobo de solol rol vervult. Het 'Weinen' en 'Klagen' wordt als klaaglied op een bijzondere manier uitgebeeld. De klacht die al in het eerste deel klinkt, wordt in dit tweede deel voortgezet. Het koor zingt een klaagzang die is gebaseerd op een chromatisch dalend thema in de baspartij van het orkest. Dit thema wordt elf keer herhaald, een zogenaamde chaconne. Het gehele koordeel heeft een A-B-A-vorm, het middendeel vertolkt de hoop die er is voor wie Christus navolgen. Het A-gedeelte kreeg later bekendheid doordat Bach het aan het eind van zijn leven zou opnemen als 'Crucifixus' in zijn Hohe Messe. Hij was dus zeker content met deze compositie die hij op zijn 29e schreef!

In het altrecitatief (deel 3) klinkt de tekst uit Handelingen 14,22: 'Wij kunnen pas na veel beproevingen het koninkrijk van God binnengaan'. Het recitatief wordt door strijkinstrumenten begeleid. Dat de navolging van Christus met moeite gepaard gaat, wordt in de altaria (deel 4) uitgebeeld en verwoord: de grote sprongen in de hobopartij verklanken het zoeken. In de woorden komen we een typisch kenmerk van Luthers theologie tegen: lijden ('Kreuz') en uitzicht op eeuwig leven ('Krone') zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Muzikaal en inhoudelijk ligt tussen deel 4 en 5 een contrast: mineur wordt nu majeur en in de woorden klinkt vertrouwen: 'Ik volg Christus na, ik wil Hem niet loslaten'. Die navolging is hoorbaar in canonische motieven tussen de instrumentale partijen en de bassolist. Het vertrouwen wordt in de tenoraria (deel 6) nader verwoord. Hoorbaar is dat dat vertrouwen niet zonder de nodige pijn zal zijn. Dat vertrouwen wordt ook uitgebeeld in de tegenstem van de hobo: de versierde melodie van het koraal 'Jesu, meine Freude' (zie *Liedboek* 907). Ook het slotkoraal bestaat uit woorden van vertrouwen 'Was Gott tut, das ist wohlgetan' (zie *Liedboek* 909). Het melodische motief, kenmerkend voor deel 5, is gelijk aan de eerste noten van het koraal!

Pieter Endedijk

DE INTREDE

Orgelspel: Johann Sebastian Bach: Praeludium in Es, BWV 552/1

Woord van welkom, aansteken van de kaarsen

Bemoediging en drempelgebed:

allen gaan staan

voorg.: In de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.

Onze hulp is in de naam van de Heer,

allen: DIE HEMEL EN AARDE GEMAAKT HEEFT.

voorg.: Die trouw is voor altijd,

allen: DIE NOOIT LOSLAAT WAT ZIJN HAND BEGON.

voorg.: Met alles wat we zijn, God, zijn wij hier samen,

blij met de mooie momenten

die we met anderen konden delen,

verrast door mensen die ons laten lachen,

maar ook met wat ons zorgen geeft.

allen: BRENG ONS TERUG BIJ U ALS WIJ SOMS VAN U AFDWALEN.

voorg.: Ga met ons op weg

allen: EN GEEF ONS VREDE. AMEN

Intredelied: Liedboek 652

t: Willem Barnard; m: Frits Mehtens

1 Zing ju - bi - la - te voor de Heer,
he - mel en aar - de, loof uw Va - der,
en - ge - len, go - den, mens en dier,
ster - ren en ste - nen, ju - bi - la - tel

allen: 2 Zing jubilate, dat is goed,
vogels en vissen, licht en water,
bloemen en bomen, vlees en bloed,
lichaam en ziel, zing jubilate!

koor: 3 Zing jubilate voor de Zoon,
dat Hij de hemel heeft verlaten,
dat Hij de zonden heeft verzoend,
Jezus Messias, jubilate!

allen: 4 Zing jubilate voor de Geest,
offer de vogel Geest uw adem,
dat Hij uw hart met vuur geneest,
wees God indachtig, jubilate!

allen gaan zitten

Kyrie en Gloria:

voorg.: ...

Liedboek 270a

allen: He-re God, ont-ferm u,
Chris-tus, ont-ferm u,
He-re God, ont-ferm u.
Glo-rie aan God in den ho - ge
en vre-de op aar - de,
in men-sen heeft Hij be-ha-gen.

Groet en gebed van de zondag:

Liedboek 270b

voorzang: De Heer zij met u. *allen:* En met uw geest.

voorg.: ..., door Jezus Christus onze Heer.

allen: AMEN.

De kinderen tot 9 jaar gaan naar hun eigen viering.

DE SCHRIFTEN

Profetenlezing: Jesaja 40,26-31

Graduale: Psalm 111 (Psalmen anders 111b)

t: NBV; m: Willeke Smits

1. voorzang; 2. allen:

antifoon Zijn da-den heb-ben glans en glo-rie,
zijn recht-vaar-dig-heid houdt stand, voor al - tijd.
Hal-le - lu - ja!

koor: Ik wil de HEER loven met heel mijn hart
in de grote kring van oprechten.
Zijn daden hebben glans en glorie,
zijn rechtvaardigheid houdt stand, voor altijd.

allen: *antifoon*

koor: Hij stelde een gedenkdag in voor zijn wonderen,
genadig en liefdevol is de HEER.
Hij gaf voedsel aan wie Hem vrezen,
eeuwig gedenkt Hij zijn verbond.

allen: *antifoon*

koor: Hij heeft zijn volk verlossing gebracht,
voor eeuwig zijn verbond ingesteld.
Heilig en ontzagwekkend is zijn naam.
Zijn roem houdt stand, voor altijd.

allen: *antifoon*

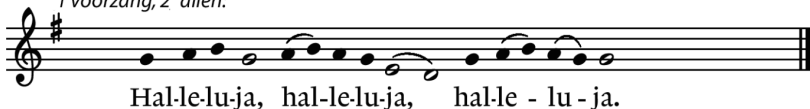
Epistellezing: Handelingen 14,21-28

allen gaan staan

Halleluja:

Liedboek 270c

1 voorzang, 2 allen:

cantor: Hij heeft zijn volk verlossing gebracht,
voor eeuwig zijn verbond ingesteld.
Heilig en ontzagwekkend is zijn naam.

Psalm 111,9

allen: Halleluja, halleluja, halleluja.

Evangelielezing: Johannes 16,16-23a

Acclamatie:

Liedboek 339a – m: Frits Mehrstens

U komt de lof toe, U het ge-zang,
U al - le glo - rie, o Va - der,
o Zoon, o hei - li - ge Geest
in al - le eeu - wen der eeu - wen.

allen gaan zitten

Joh. Seb. Bach: Cantate 'Gott der Herr ist Sonn und Schild', BWV 12

1. Sinfonia

1. Sinfonia

2. Koor

2. Koor

Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen,
Angst und Not
sind der Christen Tränenbrot,
die das Zeichen Jesu tragen.

Wenen, klagen, bezorgd zijn, vrezen,
angst en nood zijn het tranenbrood
van de christenen
die het teken van Jezus dragen.

3. Recitatief (alt)

3. Recitatief (alt)

Wir müssen durch viel Trübsal
in das Reich Gottes eingehen.

Wij kunnen pas na veel
beproevingen het koninkrijk van
God binnengaan. Handelingen 14,22

4. Aria (alt)

Kreuz und Krone sind verbunden,
Kampf und Kleinod sind vereint.
Christen haben alle Stunden
ihre Qual und ihren Feind,
doch ihr Trost sind Christi Wunden.

5. Aria (bas)

Ich folge Christo nach,
von ihm will ich nicht lassen
im Wohl und Ungemach,
im Leben und Erblassen.
Ich küsse Christi Schmach,
ich will sein Kreuz umfassen.
Ich folge Christo nach,
von ihm will ich nicht lassen.

6. Aria (tenor)

Sei getreu, alle Pein
wird doch nur ein Kleines sein.
Nach dem Regen
blüht der Segen,
alles Wetter geht vorbei,
sei getreu, sei getreu.

7. Koraal

Was Gott tut, das ist wohlgetan,
dabei will ich verbleiben,
es mag mich auf die rauhe Bahn
Not, Tod und Elend treiben,
so wird Gott mich
ganz väterlich
in seinen Armen halten:
drum laß ich ihn nur walten.

*Libretto: Salomon Franck (2, 4, 5, 6)
Handelingen 14,22 (3)
Samuel Rodigast (7)*

4. Aria (alt)

Kruis en kroon zijn verbonden,
wedstrijd en medaille zijn één.
Christenen hebben ieder uur
hun pijn en hun vijand,
maar de wonden van Christus zijn
hun troost.

5. Aria (bas)

Ik volg Christus na,
ik wil hem niet loslaten
in voor- en tegenspoed,
in leven en in sterven.
Ik kus de smaad van Christus,
ik wil zijn kruis omarmen.
Ik volg Christus na,
ik wil hem niet loslaten.

6. Aria (tenor)

Wees getrouw, alle pijn
zal toch maar kort duren.
Na de regen
bloeit de zegen,
elk onweer gaat voorbij,
wees getrouw, wees getrouw.

7. Koraal

Wat God doet, dat is welgedaan,
daar laat ik het bij blijven.
Al moet ik door de engten gaan
waar mij de dood zal drijven –
als God mij leidt
kan ik de tijd
van duisternis verdragen:
ik zal zijn licht zien dagen.

*Vertaling: Ria van Hengel (2, 4, 5, 6)
NBG (3)
Jan Wit (7, Liedboek 909: 3)*

Overweging

Schriftlied: Liedboek 909

t: Samuel Rodigast; v: Jan Wit, naar Petronella Moes; m: Nürnberg 1690

melodieversie volgens cantate BWV 12

The image shows a musical score for a hymn. It consists of eight staves of music, each with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The time signature is 4/4. The lyrics are written below the notes. The first staff begins with the tempo marking 'allen:'. The lyrics are: '1. Wat God doet, dat is wel - ge - daan, zijn wil is wijs en hei - lig. 'k Zal aan zijn hand ver - trou - wend gaan, die hand ge - leidt mij vei - lig. In nood is mij zijn trouw na - bij. Ja Hij, de Heer der He - ren, blijft eeu - wig wijs re - ge - ren.'

koor: 2 Wat God doet, dat is welgedaan. / Hij is mijn licht en leven.
Ik wil mijzelf van nu voortaan / blijmoedig aan Hem geven,
omdat ik weet / in vreugd en leed:
zijn vaderlijke ontferming / blijft eeuwig mijn bescherming.

allen: 3 Wat God doet, dat is welgedaan, / daar laat ik het bij blijven.
Al moet ik door de engten gaan / waar mij de dood zal drijven –
als God mij leidt / kan ik de tijd
van duisternis verdragen: / ik zal zijn licht zien dagen.

DE GAVEN EN GEBEDEN

Inzameling van de gaven:

Eerste collecte: Ekiko: Elk kind een koffer

Tweede collectie: voor de kosten van deze oecumenische cantatedienst

Voor een toelichting, zie blz. 11

Orgelspel: Johann Sebastian Bach: Jesu, meine Freude, BWV 610

Voorbede:

voorg.: ...,

zo bidden wij samen:

Liedboek 368f – t+m: Paul Schollaert

allen: God van le-ven en licht, maak al - les nieuw.
Hal-le-lu - ja.

Gebedsstille

Onze Vader:

allen: ONZE VADER, DIE IN DE HEMEL ZIJT,
UW NAAM WORDE GEHEILIGD.
UW KONINKRIJK KOME.
UW WIL GESCHIEDE OP AARDE ZOALS IN DE HEMEL.
GEEF ONS HEDEN ONS DAGELIJKS BROOD.
EN VERGEEF ONS ONZE SCHULDEN
ZOALS OOK WIJ ONZE SCHULDENAARS VERGEVEN.
EN LEID ONS NIET IN VERZOEKING,
MAAR VERLOS ONS VAN DE BOZE.
WANT VAN U IS HET KONINKRIJK EN DE KRACHT
EN DE HEERLIJKHEID IN EEUWIGHEID. AMEN.

allen gaan staan

1 De Geest des He-ren heeft
 een nieuw be-gin ge-maakt,
 in al wat groeit en leeft
 zijn a - dem uit-ge - zaaid.
 De Geest van God be - zield
 wie koud zijn en ver-steend
 her-bouwt wat is ver-nield
 maakt één wat is _____ ver - deeld.

- 2 Wij zijn in Hem gedoopt
 Hij zalft ons met zijn vuur.
 Hij is een bron van hoop
 in alle dorst en duur.
 Wie weet vanwaar Hij komt
 wie wordt zijn licht gewaar?
 Hij opent ons de mond
 en schenkt ons aan elkaar.

- 3 De Geest die ons bewoont
verzucht en smeekt naar God
dat Hij ons in de Zoon
doet opstaan uit de dood.
Opdat ons leven nooit
in weer en wind bezwijkt,
kom Schepper Geest, voltooi
wat Gij begonnen zijt.

Zegen:

voorg.: ...

allen: A-men, a-men, a - men.

Orgelspel: Johann Sebastian Bach: Fuga in Es, BWV 552/2

Bij deze dienst:

Twee keer per jaar is er een gezamenlijke dienst vanuit de samenwerkende kerken in de regio Doesburg: R.K. Parochie Sint Martinus, Remonstranten Doesburg, Samenwerkingsgemeente de Ooipoortkerk, Het Leger des Heils, P.G. Angerlo-Doesburg, P.G. Drempt-Oldenkeppel en P.G. Hummelo. De volgende oecumenische dienst is zondag 13 oktober in de dorpskerk van Hummelo.

Bij de collecte:

Info over de eerste collecte zal in apart 'Zonlicht' komen met mededelingen vanuit gezamenlijke kerken.

Bij de tweede collecte:

We kunnen vanmorgen genieten van een viering waarin een Bachcantate wordt gezongen. Het organiseren van zo'n cantatedienst vergt een fors financieel commitment, omdat gewerkt wordt met zeer goede musici. Daarom willen wij u vragen om gul te geven aan deze collecte.

ds. Elise Wijnands – voorganger
mw. Francie Jansen – voorganger
ds. Jaap Lof - voorganger
Wilbert Berendsen – organist
Koor en orkest van het Bach Ensemble Arnhem
Pieter Endedijk – cantor-dirigent
Franske van der Wiel – alt
Guido Groenland – tenor
Hans Scholing – bas

overige taakdragers:
Anne Mieke Luykx – ouderling
Klaas Muller – diaken
Daniël Snieder en Anton Stegeman – beeld en geluid
Ate van der Werff – koster
Ezrah van Zijtveld – jeugd

Het Bachensemble Arnhem

Het Bachensemble Arnhem werkt in 2024 nog mee aan de volgende cantatediensten (voor nadere gegevens zie de website):

- 13 oktober 2024 – Cantate BWV 180 'Schmücke dich, o liebe Seele' – Parkstraatkerk Arnhem
- 1 december 2024 (middag) – Cantate BWV 61 'Nun komm der Heiden Heiland' – Grote Kerk Wageningen

In 2025 zal het Bachensemble meewerken aan een serie cantatevespers in de Koepelkerk in het centrum van Arnhem nabij het centraal station.

Informatie op: www.bachensemblenarnhem.nl